

Recreatie

Nico Pieterse (RPB), Peter van Puijenbroek (MNP) en Herman Stolwijk (CPB)

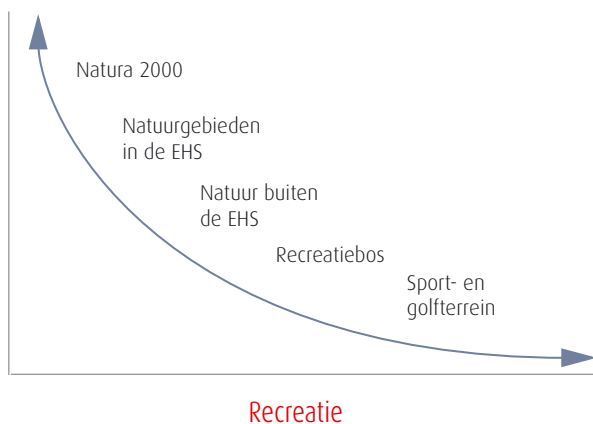
Inleiding

In dit hoofdstuk wordt de vraag uitgewerkt of het beschikbare areaal voor recreatie in de toekomst zal toenemen dan wel afnemen en of de beschikbaarheid per huishouden erop vooruit of achteruit zal gaan. Immers, in sommige scenario's zal de bevolking sterk toenemen, waardoor naar verwachting ook de vraag naar recreatie zal toenemen.

Omdat recreatie een zeer breed begrip is, wordt bovenstaande vraag nader gepreciseerd. We beperken ons tot zogeheten 'groen-blauwe recreatie'. Hieronder verstaan we activiteiten als wandelen, fietsen, zwemmen en waterrecreatie (SGB0, 2003). Andere vormen van recreatie, zoals het bezoeken van pretparken en winkelen, worden hier niet in ogenschouw genomen. De analyse beperkt zich tot het kwantificeren van het areaal dat direct bruikbaar is voor deze vormen van recreatie of die hier expliciet voor zijn ingericht. We onderkennen dat het landelijke gebied langs fiets- en wandelpaden ook een belangrijke recreatiewaarde kan hebben. In deze studie hebben we echter niet nader bestudeerd of en hoe deze recreatievorm kan veranderen. Daarnaast veronderstellen we dat de behoefte aan recreatiegroen per inwoner in de toekomst gelijk blijft.

Allereerst wordt een beknopt overzicht gegeven van de geschiedenis van het recreatiebeleid. Vervolgens wordt een definitie gegeven van de gebieden die worden beschouwd als recreatiegebied. Daaruit volgt een analyse van de huidige knelpunten.

Biodiversiteit

Figuur 9.1 Verband tussen recreatiewaarde en waarde voor biodiversiteit voor de inrichting van terrestrische gebieden met een hoofdfunctie natuur of recreatie.

Vervolgens zal het trendmatige beleid dat van toepassing is op deze gebieden worden uitgewerkt, waarna de vier verschillende toekomstscenario's worden gekenschetst.

Definitie recreatiegebied

In dit hoofdstuk beschouwen we het areaal beschikbaar recreatiegroen als het gezamenlijke areaal natuur en publieke en private recreatieterreinen. Algemeen kenmerk is dat veel van deze terreinen tevens een bepaalde mate van biodiversiteit hebben. In figuur 9.1 is de relatie tussen biodiversiteit en recreatiewaarde weergegeven voor de hoofdcategorieën. De posities in dit diagram hebben betrekking op de doelen van het beleid en inrichting en beheer. De werkelijke recreatieve waarde of biodiversiteit kan hiervan afwijken.

Natura 2000-gebieden zijn hotspots op het gebied van biodiversiteit. Veel gebieden zijn beperkt toegankelijk of hebben een zeer lage recreatiedruk. De Ecologische Hoofdstructuur (EHS) is een verzamelbegrip voor allerlei soorten natuur, waaronder de Natura 2000-gebieden. De beschermde status en de nadruk op natuurbeheer verschilt dus tussen deze gebieden. In veel natuurgebieden is sprake van een hoge recreatiedruk in de weekenden. De bestaande natuur buiten de EHS is een verzameling van verschillende soorten groene gebieden. Hierbinnen zijn ook veel kleine bosgebieden die niet onder de EHS vallen. Ook defensieterreinen vallen hierbij, maar deze hebben uiteraard geen recreatiewaarde. Veel kleine natuurgebieden hebben een lagere biodiversiteit. Lokaal kunnen ze wel gebruikt worden als recreatiegebied of als wandelgebied om de hond uit te laten.

Recreatiebos is ingericht op recreatief gebruik. Vaak is er een fijnmazig netwerk van fiets- en wandelpaden aangelegd met veel picknickplaatsen. Het recreatief gebruik is er hoog gedurende de gehele week. De gebieden zijn ingericht en het beheer is gericht op recreatie, waardoor de natuurwaarde wordt bepaald door algemene soorten. De biodiversiteit is minder dan in de EHS waar het beheer meer gericht is op hoge biodiversiteit. Sport- en golfterreinen tenslotte, zijn privé-terreinen die volledig zijn ingericht op het recreatieve gebruik. De inrichting kan wel landschappelijk interessant zijn, met soms interessante plant- en diersoorten maar het gebruik en de inrichting kunnen leiden tot een lage biodiversiteit.

De natuur- en recreatiegebieden worden zowel door private partijen beheerd als door de overheid. Een voorbeeld van beheer door particulieren in de recreatieve sector zijn sportterreinen. De (semi-)overheid verzorgt echter het merendeel van de ruimte voor natuur en recreatie, zoals de natuurterreinen die in beheer zijn bij instanties als Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten of de Provinciale landschappen. Ook private bosgebieden, zowel binnen als buiten de EHS, kunnen openbaar toegankelijk zijn.

Dit geldt niet voor de private sport- en golfterreinen, die alleen toegankelijk zijn voor betalende leden.

Agrarisch natuurbeheer wordt in dit hoofdstuk niet als recreatiegebied beschouwd, omdat het een nevenfunctie is van landbouw. Als agrarisch natuurbeheer leidt tot een hogere biodiversiteits- en landschappelijke waarde, kan het wel de aantrekkelijkheid van het landelijk gebied als fiets- en wandelgebied verhogen.

Huidige situatie en beleid

Na de Tweede Wereldoorlog nam de bevolking, de welvaart en de vrije tijd toe. Daarmee nam ook de behoefte aan openbare recreatieterreinen toe (MNP, 2006), en werd recreatiebeleid gezien als een publiek belang. Dit had tot gevolg dat in de jaren zestig en zeventig een verscheidenheid aan recreatieve voorzieningen ontstond. Het huidige beleid is gebaseerd op de situatie uit de jaren zeventig, geactualiseerd in de nota *Kiezen voor recreatie* uit 1992 (LNV, 1992). Sinds de beginjaren negentig zijn er veel ontwikkelingen zichtbaar. Zo is de recreatie in het openbare groene gebied toegenomen met circa 20 procent (RLG, 2005) en is er een toenemend aanbod van recreatieve diensten in de private sector. Zo groeien in de landbouwsector het 'kamperen bij de boer', de verkoop van streekproducten en sportieve activiteiten. Ook is de laatste jaren de belangstelling voor het bezoeken van cultuurbezit, zoals de Hollandse Waterlinie, toegenomen. Kortom: natuur en cultuur spelen een belangrijke rol in de keuze van de recreant.

De arealen en de locaties van recreatiegebieden zijn veel minder vastgelegd¹ dan bij natuur het geval is. Deze recreatieterreinen zijn wel doelstellingen van het Rijksbeleid, maar het areaal wordt decentraal bepaald. Voor deze studie onderscheiden we drie categorieën: gemeentelijke recreatiegebieden, provinciale recreatiegebieden en private recreatiegebieden.

Gemeentelijke recreatiegebieden

De toekomstige ontwikkeling van parken en plantsoenen is een zaak van gemeenten. In de *Nota Ruimte* is de ambitie vastgelegd dat gemeenten de aanleg van recreatiegebied moeten koppelen aan het aantal nieuwbouwlocaties. Het streefgetal is 75 m² publieke recreatieruimte voor elke nieuwbouwwoning. Het is echter de vraag of deze ambities worden gerealiseerd. Uit onderzoek blijkt dat er een serieuze stagnatie is in

---

¹ De verdichting van het netwerk van fietspaden en wandelpaden komt hier niet aan de orde. Voor de berekening van de ruimteclaim, een belangrijk oogmerk van deze uitwerking, zijn ze minder relevant.

de realisatie van recreatiegroen (RLG, 2006). Volgens CBS-statistieken (CBS statline 2005) is er in heel Nederland ongeveer 1.050 hectare recreatiegebied bijgekomen tussen 1990 en 1996, terwijl er 14.102 hectare woningen werden gebouwd. Dus circa 7% van het areaal dat bestemd was voor nieuwe woningen werd gereserveerd voor recreatie. Dat betekent dat er grofweg slechts 21 m² aan recreatiegroen gerealiseerd is per nieuwbouwwoning. Dit is ver onder de huidige voorgestelde norm in de *Nota Ruimte*. Ook voor de toekomst veronderstellen we dat deze 'groennorm' van 75 m² per nieuwbouwwoning niet in elk scenario wordt gehaald. Dat komt deels doordat de financiële middelen voor gemeenten vaak ontoereikend zijn (MNP, 2005). Deels komt dit ook omdat de gemeenten zelden kunnen afdwingen dat projectontwikkelaars bijdragen aan de realisatie van recreatieterrein.

Het huidige beleid is erop gericht meer recreatiebos aan te leggen op korte afstand van woningen (LNV, 2004, 2006). Nieuwe ontwikkeling van stedelijk groen is gekoppeld aan nieuwbouwlocaties (VROM, 2004). De *Nota Ruimte* heeft als richtgetal dat bij de aanleg van nieuwbouwwoningen in uitleglocaties 75 m² per woning gerealiseerd wordt. Dit dient in de nabijheid van of in de steden plaats te vinden. Als afstand wordt gesteld dat dit binnen 8 kilometer van de nieuwbouwwoning gerealiseerd wordt.

Provinciale recreatiegebieden

De provinciale ontwikkeling van recreatiebos is sinds kort vastgelegd in het uitvoeringsprogramma Vitaal Platteland (LNV, 2006). Het Rijk heeft de ambitie om tot 2015 circa 20.000 ha recreatiegebied buiten de stad aan te leggen. Een groot deel van de benodigde gronden is reeds in bezit van het Rijk. Er moet nog circa 8.000 ha worden aangekocht in de drie randstedelijke provincies en in Gelderland.

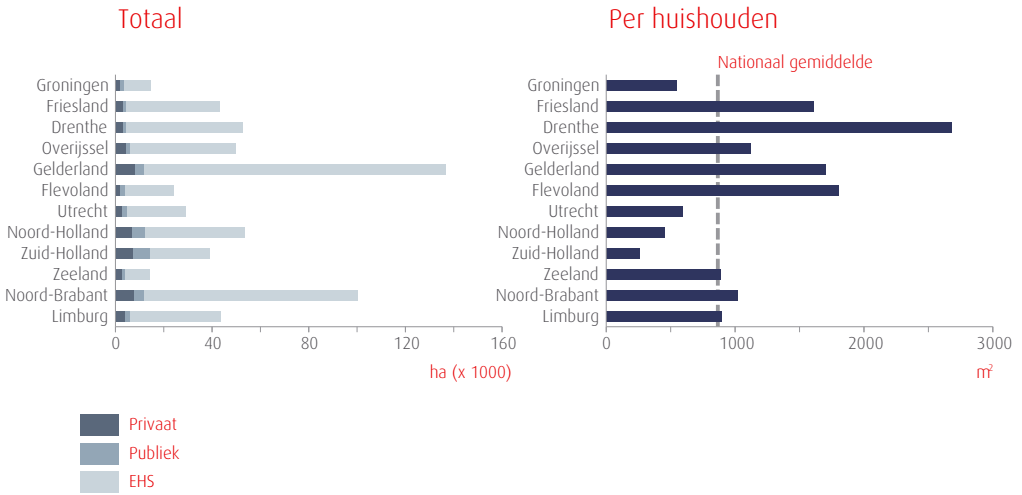
Private recreatiegebieden

Naast dergelijk algemeen toegankelijke recreatiegroen is sprake van een autonome groei van private sport- en golfterreinen (Van der Poel, 2001). Deze laatste categorie is sinds de jaren zeventig landelijk toegenomen met 10.000 hectare: van circa 15 m² voor elke inwoner van Nederland in 1980 tot 20 m² nu. De bevolkingsomvang en de financiële situatie blijken bepalende factoren (Van der Poel, 2001).

Knelpunten

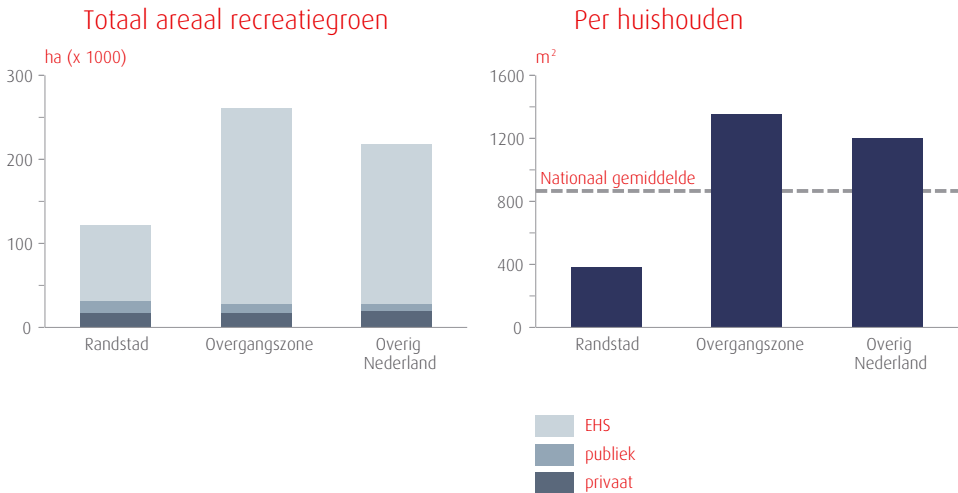
Recreatiebeleid is vooral gericht op de inrichting van stedelijke woonomgevingen met groene 'elementen'. De beschikbare ruimte voor recreatie, en de maatschappelijke wenselijkheid, hangen af van veel factoren. De belangrijkste zijn de reisafstand naar een recreatiegebied; de (lokale) bevolkingsomvang; de preferentie van de bevolking voor het type recreatie; de concurrentie met ander gebruik en de opvangcapaciteit van bestaande of geplande recreatiegebieden (De Vries en Goossen, 2002).

Areaal recreatiegroen per provincie

Figuur 9.2 Huidige groenvoorzieningen per provincie.

Groenvoorzieningen per landsdeel

Figuur 9.3 Huidige areaal recreatiegroen per landsdeel.

Als met deze factoren rekening wordt gehouden, blijkt dat er een tekort is aan recreatiegroen (RLG, 2005). Wel neemt de oppervlakte systematisch toe. De studie van de RLG betoogt dat het grootste tekort te vinden is in de nabijheid van de 30 grootste steden.

De toekomstige groei van recreatiegebieden kan niet op het detailniveau van een stad in beeld worden gebracht. In de analyse wordt daarom uitgegaan van landsdelen. In figuur 9.2 en 9.3 wordt de huidige situatie in beeld gebracht. Allereerst wordt het areaal groen per provincie weergegeven, daarna dezelfde gegevens per landsdeel.

Uit dit overzicht valt op dat natuur in de meeste provincies de grootste bijdrage levert aan het areaal recreatiegebied. Alleen in de provincie Zuid-Holland zijn privé-terreinen en parken ook belangrijk. Tevens blijkt dat het areaal groen in Groningen en Zeeland verhoudingsgewijs klein is, terwijl de beleving hier veel groener is, omdat het grotendeels open agrarisch gebied is. Dat komt omdat het gebruik van het landelijk gebied als fiets- en wandelgebied, niet is opgenomen als recreatief beschikbaar areaal.

De beschikbaarheid van recreatiegroen is per huishouden weergegeven. In de Randstad is deze beschikbaarheid veel lager dan in de Overgangszone en Overig Nederland. De Overgangszone heeft relatief een groot areaal per huishouden, maar door grote Natura 2000-gebieden met zeer beperkte recreatieve mogelijkheden (zoals de Oostvaardersplassen), geeft dit een lichte overschatting. De provincie Zuid-Holland heeft de laagste beschikbaarheid, slechts 210 m² per huishouden, terwijl in Drenthe dit 10 maal zoveel is.

Toekomstige ontwikkelingen

In een dichtbevolkt land als Nederland staat de beschikbaarheid van het areaal groen permanent onder druk. Tegelijkertijd neemt de behoefte aan natuur en openluchtrecreatie toe als bevolking en welvaart groeien. In deze paragraaf gaan we voor de vier scenario's na hoe de ruimtevraag voor natuur en recreatie en de ontwikkeling van de natuurkwaliteit zich de komende decennia zullen ontwikkelen. De verwachte groei van natuur en recreatie is samengevat in tabel 9.1. In dit hoofdstuk wordt uitgewerkt hoe deze getallen tot stand zijn gekomen.

Uitwerking van uitgangspunten voor ontwikkeling areaal recreatiegroen

Belangrijk uitgangspunt bij de analyse hoe het areaal recreatiegroen zich kan ontwikkelen is de vaststelling dat natuur, openbaar toegankelijke natuurgebieden en ruimtevragende (buiten)recreatie veelal publieke goederen zijn. De veronderstelde groei van natuur- en recreatieruimten hangt af van de mate van autonome groei dan

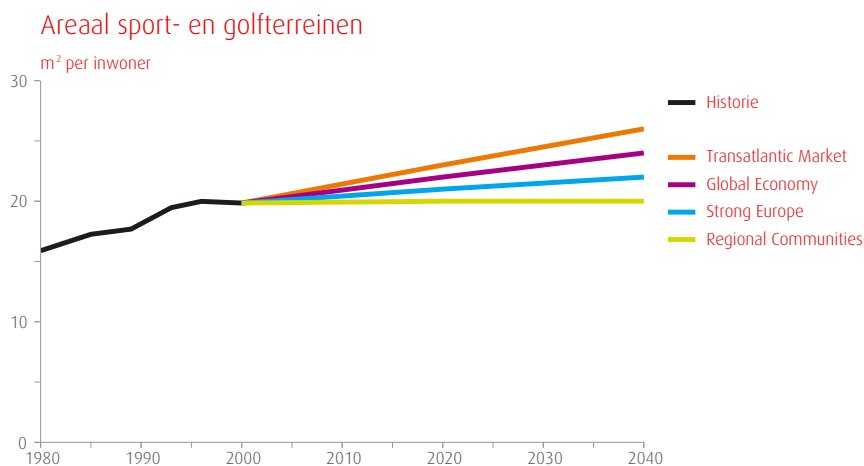

Tabel 9.1 Doelstellingen voor de vier scenario's in arealen natuur (in hectaren), publieke recreatiegebieden en private recreatiegebieden (in m² per nieuwbouwwoning of inwoner).

	Global Economy	Strong Europe	Transatlantic Market	Regional Communities
EHS in ha (behalve agrarisch natuurbeheer)	115.000	148.000	98.000	123.000
Gemeentelijke recreatiegebieden (m ² per nieuwbouwwoning)	65	75	25	50
Provinciale recreatie (Groen in en om de stad - GIOS)	<i>8.000 ha voor Noord- en Zuid-Holland Utrecht, Gelderland.</i>			
Private recreatiegebieden (m ² per inwoner)	24	22	26	20

wel het beleid en de taakstelling van de Rijksoverheid: de overheid heeft hiervoor een taakstelling en budget.

De aanleg van natuur is nationaal beleid, alleen de Natura 2000-gebieden zijn Europees beleid. Een aanname in deze studie is dat het geplande areaal natuurgebied wordt gehaald in 2018. Het nationale beleid is al jaren gericht op de realisatie van de EHS waarbij een financiële onderbouwing niet ontbreekt. De ontwikkeling van de EHS is beschreven in het hoofdstuk 'Natuur' in de Achtergronddocumentatie.

Figuur 9.4 Historische en toekomstige ontwikkeling van het areaal sport- en golfterrein in de vier scenario's.

De veronderstelde groennorm voor gemeentelijk recreatiegroen hangt per scenario af van een maatschappelijke voorkeur voor private of publieke regelingen en van beschikbare gelden. De ondergrens wordt op 25 m² per woning gesteld wat de huidige praktijk is, de maximale realisatie is het richtgetal van 75 m² per nieuwbouwwoning. Voor de provinciale recreatiegebieden (GIOS) wordt uitgegaan van de bestaande plannen. De verandering van het areaal private recreatiegebieden wordt afhankelijk verondersteld van het aantal inwoners. De groei zit vooral in het areaal sport- en golfterreinen. In de scenario's wordt de ratio per inwoner gevarieerd tussen de huidige situatie en een voortzetting van de trend (figuur 9.4).

Scenariobeelden

In *Global Economy* is er weinig draagvlak voor collectieve voorzieningen. Dit heeft tot gevolg dat de overheid niet uitgesproken investeert in publieke recreatieruimte. De hoge grondprijzen bij de stad zijn trouwens evenmin een stimulans voor extra investeringen op dit vlak. Er is evenwel een grote behoefte om te recreëren, omdat de werkdruk hoog is en de burgers relatief het rijkst zijn. Er lijkt dus ruimte te zijn voor particuliere initiatieven, zoals sport of golf, waardoor het areaal recreatieterrein per inwoner nog doorgroeit. Voor de recreatiegebieden die in aansluiting met nieuwbouwwoningen gerealiseerd worden, is er uitgegaan van 65 m² per nieuwbouwwoning, hetgeen ver boven de huidige situatie is, maar beneden het richtgetal van 75 m² per nieuwbouwwoning. Voor private recreatieterreinen wordt uitgegaan van een stijging tot 24 m² per persoon. De EHS wordt wel gerealiseerd conform de huidige doelstelling, maar door gebrek aan sturing wordt een deel van het particuliere natuurbeheer buiten de begrensde netto EHS gerealiseerd in kleine eenheden natuur.

Het scenario *Transatlantic Market* lijkt in sterke mate op *Global Economy*, maar er wonen minder mensen in Nederland en er is minder geld beschikbaar voor publieke doelstellingen. In dit scenario wordt dan ook het minste recreatiebos per nieuwbouwwoning aangelegd, de huidige praktijk van 25 m² is als uitgangspunt beschouwd. Een groter deel van de recreatie worden gerealiseerd door particuliere initiatieven. De huidige trend wordt doorgetrokken tot 26 m² per inwoner in 2040. In dit scenario wordt iets minder natuur aangelegd dan in *Global Economy*,

In het scenario *Strong Europe* investeert de overheid in collectieve voorzieningen, mede door de gunstige investeringsruimte van de overheid door een hoge belastingdruk en vrij hoge groei van het BBP. In dit scenario is uitgegaan van het richtgetal van 75 m² per nieuwbouwwoning voor de realisatie van recreatiegroen. De groei van private recreatieterreinen zet maar bescheiden door, mede door de betere publieke recreatiemogelijkheden. In dit scenario wordt de huidige doelstelling voor de EHS gerealiseerd, versterkt met een extra doelstelling van 25.000 ha natuur.

Evenals in *Strong Europe* investeert de overheid in *Regional Communities* in collectieve voorzieningen. Door de economische ontwikkeling is de financiële ruimte echter minder dan in *Strong Europe*. De recreatieruimte per nieuwbouwwoning zal daarom beperkt worden ingevuld en ook private investeringen zullen achterblijven. In dit scenario streeft men wel naar de aanleg van een maximaal areaal EHS, maar gezien de beperkte middelen zal een groot deel worden beheerd als particulier natuurbeheer.

Resultaten

De veronderstelde investeringen in publiek en privaat recreatiegroen leiden tot de uiteindelijke arealen weergegeven in tabel 9.2. De verandering van de totale beschikbaarheid recreatiegroen (dus inclusief de EHS) is per landsdeel uitgewerkt in de figuren 9.5 en 9.6.

Uit de resultaten blijkt dat de beschikbaarheid van recreatiegroen per huishouden in de Randstad in alle scenario's zeer beperkt groeit, ondanks de forse groei van het areaal privaat en openbaar recreatiegebied, de extra opgave voor groen rondom de stad en de toename van het areaal natuur dat als recreatiegebied kan worden gebruikt. De

Tabel 9.2 Verandering van de opgetelde private en publieke recreatieruimte (inclusief GIO5) ten opzichte van 2002. Getallen zijn in hectaren. De toename van de EHS is uitgewerkt in het hoofdstuk natuur.

	Global Economy		Strong Europe		Transatlantic Market		Regional Communities	
	2020	2040	2020	2040	2020	2040	2020	2040
Groningen	328	705	205	205	104	211	15	15
Friesland	363	892	266	368	92	330	67	67
Drenthe	300	500	202	256	67	89	63	63
Overijssel	1.184	2.522	869	1.638	663	1.281	192	176
Flevoland	612	1.331	406	776	159	433	191	208
Gelderland	2.212	4.415	1.460	2.459	1.211	2.153	340	262
Utrecht	1.818	3.352	1.376	2.370	1.002	1.598	555	500
Noord-Holland	3.294	5.803	2.737	4.316	1.960	2.831	898	562
Zuid-Holland	5.277	9.290	4.620	7.392	3.412	5.009	2.147	2.086
Zeeland	191	407	131	155	48	137	30	30
Noord-Brabant	2.940	5.721	1.789	2.849	1.463	2.577	456	456
Limburg	733	1.331	453	453	271	399	124	124
NEDERLAND	19.254	36.269	14.515	23.237	10.453	17.048	5.078	4.549

reden voor het achterblijven van de beschikbaarheid van groen is het aanwezige grote aantal huishoudens dat nu al een tekort heeft aan recreatief groen. Historisch ligt de groenratio van de Randstad al sterk onder het nationale gemiddelde. De analyse laat zien dat deze situatie niet zal verbeteren.

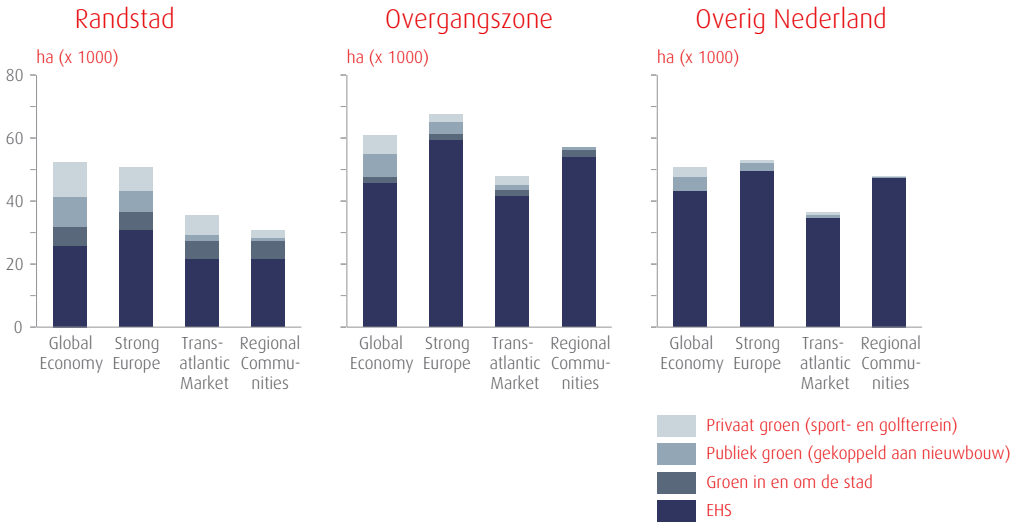
In *Global Economy* neemt ook in de andere twee landsdelen (de Overgangszone en Overig Nederland) de groenratio per huishouden af. Dat komt doordat de groei van het areaal recreatief groen lager is dan de groei van het aantal huishoudens. In de publieke scenario's speelt dit niet, omdat er veel groen wordt aangelegd, zowel meer natuur als meer recreatiebos per nieuwbouwwoning. In *Regional Communities* is de afname van het aantal huishoudens belangrijk voor de relatieve toename van de beschikbaarheid. Het beschikbare areaal recreatiegroen neemt in dit scenario na 2020 zelfs iets af. Dat is te wijten aan de krimp van de bevolking na 2020, zodat er minder sportterreinen nodig zijn. In *Transatlantic Market* leidt de geringe aanleg van publiek recreatiebos per nieuwbouwwoning tot een daling van het beschikbare areaal recreatiegroen.

De grootste toename van privaat groen is in de Randstad. Vooral in de provincie Zuid-Holland neemt dit een belangrijk onderdeel in van de recreatiemogelijkheden, ongeveer een kwart van het recreatieareaal bestaat uit private sport- en golfterreinen. Deze zijn niet openbaar toegankelijk en daarom niet voor iedereen beschikbaar.

Omdat de analyse gebaseerd is op een aantal eenvoudige aannames, hebben we onderzocht wat het effect zou zijn als in het *Global Economy*-scenario niet 65 m² maar 25 m² recreatiegroen per nieuwbouwwoning wordt aangelegd. In 2040 zou bij een realisatie van 65 m² per nieuwbouwwoning de beschikbaarheid van 241 m² groen per huishouden zijn. Indien slechts 25 m² per nieuwbouwwoning gerealiseerd wordt, dan daalt dit tot 229 m² per huishouden. Concluderend blijft dus het beeld intact van een achterblijvende groei van recreatiegroen in de Randstad. Het zij gezegd dat het tekort in de Randstad ook zo groot is dat het een vrijwel onmogelijke opgave zal zijn om op het landelijke gemiddelde te belanden: er zou nog eens zoveel recreatiegroen moeten worden aangelegd als er nu aanwezig is.

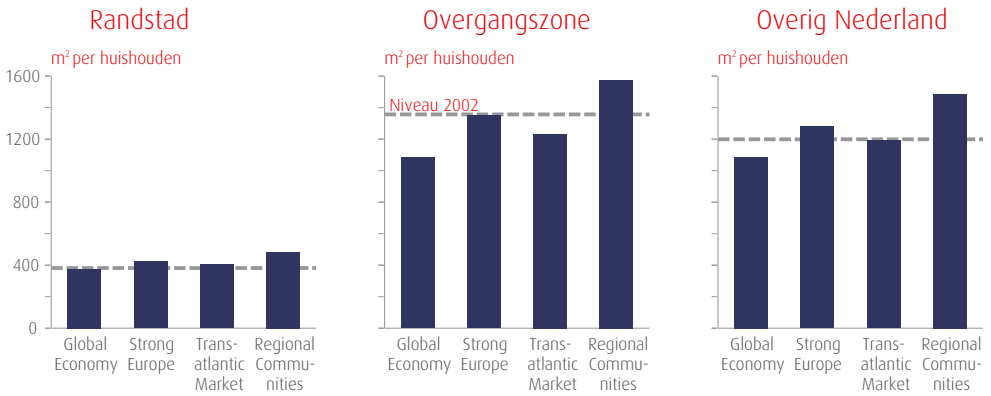
Alleen een toename of afname van de beschikbaarheid aan recreatiegroen zegt niet alles. Het groen moet ook bereikbaar zijn. In de *Nationale Milieuverkenning* is een uitwerking gemaakt van het *Global Economy*-scenario voor 2040 (MNP, 2006). Omdat relatief de grootste groei van de bevolking in de Randstad plaats vindt, neemt het areaal bebouwd terrein hier sterk toe. Woningbouw, bedrijfsterreinen en glastuinbouw zullen het beeld bepalen van de aangesloten stedenband van Dordrecht tot Leiden en van Amsterdam tot Alkmaar. De doelstelling om binnen 8 kilometer voldoende recreatiegroen beschikbaar te hebben zal bij een groei van de bevolking verder weg komen te liggen.

Toename groen 2002 - 2040

Figuur 9.5 De toename van natuur, publiek en privaat groen in de drie landsdelen tot en met 2040.

Beschikbaar recreatiegroen 2040

Figuur 9.6 Het beschikbare recreatiegroen per huishouden in 2002 en in 2040 voor de drie landsdelen.

Conclusies

Het areaal recreatiegebied per hoofd van de bevolking zal in de Randstad, ondanks een behoorlijke groei in het areaal groene gebieden, slechts weinig toenemen.

In de overige landsdelen zal de groenratio weinig toenemen (in de publieke scenario's) of licht dalen (in de private scenario's). Deze verandering is echter klein in verhouding tot de bestaande beschikbaarheid van recreatiegroen in deze landsdelen.

Uit de resultaten blijkt dat in elk scenario de nog te realiseren (droge, niet agrarische) EHS de grootste bijdrage kan leveren aan recreatief groen. Of dit ten goede zal komen aan de biodiversiteit is de vraag.

De trendmatige groei van het areaal recreatiegebied, zowel gekoppeld aan nieuwbouw van woningen als door middel van particuliere initiatieven, lijkt onvoldoende te zijn om de toekomstige recreatiebehoefte in de Randstad op peil te houden. Zelfs als de aan te leggen EHS geheel wordt aangewend voor recreatieve doeleinden.

Doordat de Randstad nu al sterk verstedelijkt is en de bevolking er relatief het sterkste groeit, zal de beschikbaarheid van recreatiegroen kleiner worden. Als rekening wordt gehouden met een bereikbaarheid van recreatiegroen binnen 8 kilometer, zal de Randstad nog een veel lagere beschikbaarheid hebben in de scenario's met hoge groei van de bevolking.

In de Randstad is het aandeel privaat groen vooral in het *Global Economy*-scenario groot, in de provincie Zuid-Holland ongeveer een kwart van het areaal. Voor hen die dit niet kunnen betalen wordt de mogelijkheid tot recreëren nog minder.

Referenties

- LNV (1992) Kiezen voor recreatie; regeringsbeslissing. Beleidsnota Openluchtrecreatie 1992-2010. Ministerie van LNV, Den Haag.
- LNV (2004) Agenda voor een vitaal platteland. Meerjarenprogramma Vitaal Platteland. Ministerie van LNV, Den Haag.
- LNV (2006) Meerjarenprogramma Vitaal Platteland. Ministerie van LNV, Den Haag
- MNP (2005) Natuurbalans 2005. MNP, Bilthoven.
- MNP (2006) Nationale Milieuverkenning 6, 2006-2040. MNP, Bilthoven.
- Poel, H. van der (2001) Bewegingsruimte. Verkenning van de relatie sport en ruimte. De Vrieseborch, Haarlem.
- RLG (2005) Recht op groen, deel 1 & 2. Advies over de groene kwaliteit van de openbare ruimte. Raad voor het Landelijk Gebied, Amersfoort.
- RLG (2006) Recht op Groen. Briefadvies. Raad voor het Landelijk Gebied, Amersfoort.
- SGBO (2003) Vrijtijdsvoorziening in de woonomgeving. 35 gemeenten vergeleken. SGBO, Den Haag.
- Vries, S. de en C.M. Goossen (2002) Recreatietekorten in de provincie Noord-Holland; een globaal zicht op de effectiviteit van de voorgestelde plannen tot 2020. Alterra rapport 448, Alterra, Wageningen.
- VROM (2004) Nota Ruimte. Ruimte voor ontwikkeling. Ministerie van VROM, Den Haag.

